

İqlim dəyişmələrinə qarşı mübarizədə öhdəliklər

Nurcan Süleymanova

Paytaxt Bakıda COP29 iqlim sammiti uğurla başlayıb. Beynəlxalq tədbirin yüksək səviyyədə keçirilməsi üçün genişmiqyaslı hazırlıq işləri görülüb. Hazırlıq prosesinə resursların səfərbər olunması, infrastrukturun müasirləşdirilməsi və müvafiq dövlət qurumlarının birgə fəaliyyəti daxildir.

Ölkəmiz qlobal iqlim dəyişmələrinin yaratdığı təhdidlərin qarşısını almaq məqsədilə ciddi öhdəliklər götürərək, bu sahədə beynəlxalq tərəfdaşlarla sıx əməkdaşlıq edir. COP29 çərçivəsində Azərbaycan sülh və sabitliyin qorunması, həmçinin dayanıqlı və daha yaxşı bir gələcək qurulması istiqamətində nümunəvi mövqe sərgiləyir. Prezident İlham Əliyevin liderliyi ilə ölkəmiz enerji səmərəliliyi və "yaşıl enerji" siyasətlərini tətbiq edərək ekoloji problemlərin həllində mühüm rol oynayır. Bu səylər Azərbaycanın iqlim dəyişmələri ilə mübarizəyə öz töhfəsini verən ölkə kimi beynəlxalq nüfuzunu daha da artırır. COP29 zamanı aparılacaq müzakirələr və qəbul ediləcək qərarlar Azərbaycanın bu istiqamətdəki öhdəliklərini və qlobal səviyyədəki əhəmiyyətini nümayiş etdirəcək.

İqlim problemi hazırda ən böyük qlobal çağırışlardan biridir. Artan qlobal temperatur, ekstremal hava şəraiti, fırtınalar, quraqlıq, daşqınlar və meşə yanğınları kimi hadisələrin sayının artması, biomüxtəlifliyin azalması bütün dünyanı narahat edir. Sənaye inqilabından bəri atmosferdə istixana qazlarının səviyyəsinin artması səbəbindən planetdə temperatur yüksəlir. Bu isə dəniz səviyyəsinin qalxması, buzlaqların əriməsi və ekstremal hava hadisələrinin daha sıx baş verməsi ilə nəticələnir. Təbii fəlakətlərin sayının artması isə kənd təsərrüfatına, infrastruktur və insan həyatına ciddi zərər verir. Bu cür hadisələr xüsusilə inkişaf etməkdə olan ölkələr üçün ağır fəsadlar yaradır. İqlim dəyişmələri təbiətdəki tarazlığı pozaraq minlərlə heyvan və bitki növünü məhv edir. Bunun nəticəsində bəzi növlərin tükənməsi ekosistemlərdəki tarazlığın pozulmasına səbəb olur. Artan temperatur və havanın çirkləndirilməsi insanların sağlamlığına mənfi təsir göstərir, ölümlərin sayı artır, eyni zamanda xəstəliklər də yayılır.

Afrika ölkələri iqlim dəyişmələrinin təsirlərindən ən çox zərərçəkən bölgələrdəndir. Bu qitədəki ölkələr iqlim dəyişmələri ilə bağlı həm ekoloji, həm də iqtisadi çətinliklərlə üzləşirlər. Afrikada quraq və yarıquraq regionlarda su qıtlığı kəskinləşir. Bu, kənd təsərrüfatı və heyvandarlıq sahəsində istehsalın azalmasına gətirib çıxarır. Yağışların qeyri-müntəzəm və intensiv artması daşqınlara səbəb olur ki, bu da evlərə və infraqurum zərər verir, insanların həyatını təhlükə altına salır. Bu dəyişikliklər əhalinin köçünə, işsizliyin artmasına və iqtisadi durğunluğa gətirib çıxarır. Həssas əhali qrupları, xüsusilə kənd yerlərində yaşayanlar ən çox təsirlənənlər sırasındadır. Əsasən malyariya və zika virusu kimi xəstəliklərdən əziyyət çəkən bölgələrdə artan istilər və dəyişən hava şəraiti müxtəlif xəstəliklərin yayılmasına şərait yaradır.

Kiçik ada ölkələri də iqlim dəyişmələrinin təsirlərini ən kəskin şəkildə hiss edən regionlardandır. Bu ölkələr coğrafi mövqelərinə və iqlimə həssas iqtisadi strukturlarına görə daha böyük risk altındadırlar. Kiçik ada ölkələri üçün ən böyük təhlükələrdən biri dəniz səviyyəsinin yüksəlməsidir. Bu sahil xəttinin eroziyasına, torpaq itkisinə və bəzi adaların potensial olaraq yox olmasına səbəb olur. Bəzi ada ölkələrində kəndlər və şəhərlər artıq daşqınlar səbəbindən əziyyət çəkir. Tropik siklonlar, qasırğalar və digər ekstremal hava hadisələrinin tezliyi və intensivliyi artır. Bu fəlakətlər adaların iqtisadiyyatına, infrastrukturuna və yaşayış yerlərinə böyük zərbə vurur. Adalarda təzə su mənbələri məhduddur və dəniz səviyyəsinin qalxması ilə bu mənbələrə duzlu su qarışır. Nəticədə içməli su qıtlığı yaranır ki, bu da adalarda yaşayan insanların sağlamlığını və yaşayış şəraitini təhlükə altına alır. Quraqlıq, intensiv yağışlar və duzlu suyun təsiri əkinlərin məhsuldarlığını da azaldır. Adaların kənd təsərrüfatı əsasən öz-özünə təmin olunduğundan, bu itkilər qida təhlükəsizliyini pozur. Həmçinin bir çox kiçik ada ölkəsi turizmdən asılıdır. Lakin dəniz səviyyəsinin qalxması, sahil xətlərinin eroziyası və hava şəraitindəki dəyişikliklər turizmə mənfi təsir edir.

"Biz Bakıda keçiriləcək COP zamanı inkişaf etməkdə olan kiçik ada dövlətlərinin Zirvə toplantısını keçirməyi planlaşdırırıq. İnkişaf etməkdə olan kiçik ada dövlətlərinin səslərinin yüksək və aydın eşidilməsini təmin etmək üçün əlimizdən gələni edəcəyik. Mən COP29 zamanı bütün ölkələri inkişaf etməkdə olan kiçik ada dövlətlərinin ehtiyaclarına və prioritetlərinə cavab verən razılaşma əldə etmək üçün maksimum səy göstərməyə çağırıram. Azərbaycan öz növbəsində artıq bir sıra inkişaf etməkdə olan kiçik ada dövlətlərində qasırğaların, zəlzələlərin, daşqınların və digər təbii fəlakətlərin törətdiyi fəsadların aradan qaldırılmasına öz dəstəyini göstərməkdədir". Bu sözləri Prezident İlham Əliyev inkişaf etməkdə olan kiçik

ada dövlətlərinin "Dayanıqlı firavanlıq üçün istiqamətin müəyyən olunması" mövzusunda 4-cü Beynəlxalq Konfransının iştirakçılarında müraciətində qeyd edib.

Azərbaycan iqlim dəyişmələrindən zərərçəkən ölkələrə yardım edir. Xüsusən də təbii fəlakətlərdən zərər çəkmiş ölkələrə humanitar yardım göstərilir. Ölkəmiz öz enerji sektorunu modernləşdirərək təmiz və dayanıqlı enerji mənbələrinə keçid etməklə həm ölkə daxilində iqlim dəyişmələrinə təsirləri azaltmağa, həm də digər ölkələrə nüsxə olmağa çalışır. Bərpaolunan enerji layihələri, günəş və külək enerjisi stansiyalarının qurulması bu istiqamətdə atılan addımlardır. Mütəxəssislərin qənaətinə görə, çətinliklərin öhdəsindən gəlmək üçün iqlim dəyişmələri ilə mübarizə və adaptasiya tədbirləri zəruridir. Karbon izinin azaldılması, təbiətin qorunması və ekoloji maarifləndirmə kimi tədbirlər xüsusilə vacibdir. İqlim dəyişmələri sərhəd tanımayan bir problemdir və onunla mübarizə qlobal əməkdaşlıq tələb edir. Bu cəhətdən beynəlxalq konfranslar, əsasən də BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Tərəflərin Konfransı (COP) kimi tədbirlər xüsusi əhəmiyyət daşıyır, ölkələri birgə həll yolları tapmağa və istixana qazı emissiyalarını azaltmağa təşviq edir, həmçinin problemin həllində əhəmiyyətli rol oynayır.